

Helsingfors/Mariehamn 22.11.2023

Nr 52/23

Hänvisning Ålands lagtings skrivelse
20.9.2023, nr 251/2023.

Till Justitieministeriet

Ärende Utlåtande över landskapslag om ändring av 39a § landskapslagen om studiestöd, antagen av lagtinget 20.9.2023.

Landskapslagens huvudsakliga innehåll

Lagtinget antog 5.5.2023 landskapslagen om ändring och temporär ändring av studiestödslagen. I enlighet med Ålandsdelegationens och Högsta domstolens utlåtanden (ÅD 30/23, HD/754/2023) förordnade republikens president i beslut 29.6.2023 att 39a § 6 punkten i nämnda landskapslag skulle förordnas att förfalla. Föreliggande landskapslag innehåller nya bestämmelser istället för det stadgande som konstaterats utgöra en behörighetsöverskridning.

Lagstiftningsbehörigheten

Landskapet tillkommer enligt 18 § 1, 13, 14 och 23 punkterna i självstyrelselagen för Åland lagstiftningsbehörighet i fråga om landskapsregeringen och under denna lydande myndigheter och inrättningar, socialvård, undervisning, studiesociala förmåner och främjande av sysselsättningen.

Riket har enligt 27 § 1 punkten i självstyrelselagen lagstiftningsbehörighet i fråga om stiftande, ändring och upphävande av grundlag samt avvikelser från grundlag. Enligt 16 § 2 mom. i grundlagen ska det allmänna säkerställa lika möjligheter för var och en att oavsett medelöshet enligt sin förmåga och sina särskilda behov få även annan än

grundläggande utbildning samt att utveckla sig själv. Studiestödslagens syfte är att förverkliga bestämmelsen i grundlagens 16 § 2 mom.

I utlåtandet 754/2023 ansåg Högsta domstolen, liksom Ålandsdelegationen i utlåtandet 30/23, att landskapslagens 39a § 6 punkt utgjorde en behörighetsöverskridning. Nämnada punkt berättigade Ålands arbetsmarknads- och studieservicemyndighet (AMS) att trots sekretessbestämmelserna och andra begränsningar i fråga om erhållande av uppgifter av andra myndigheter få de uppgifter som är nödvändiga för att verkställa och utveckla studiestödsuppgifter. Några direkta anmärkningar mot AMS rätt att erhålla uppgifter enligt 39a § 1-5 punkterna anförde Högsta domstolen inte.

I nämnda utlåtande konstaterade Högsta domstolen att det inom studiestödssystemet behandlas känsliga personuppgifter som gäller till exempel en studerandes behov av olika förmåner. Därför är landskapslagen betydelsefull med avseende på skyddet för privatlivet och personuppgifter i 10 § grundlagen. Enligt Högsta domstolens slutsats var kretsen av de myndigheter av vilka AMS enligt landskapslagens 39a § 6 punkt har rätt att få uppgifter opreciserad och täckte i princip alla myndigheter. Därtill var syftet med att få till studiestödssystemet hörande känsliga uppgifter vagt formulerat och oklart enligt lagrummet och även i ljuset av landskapslagens förarbeten. Trots att rätten att få information är knuten till ett krav på nödvändighet på ett konstitutionellt sett vederbörligt sätt, var bestämmelsen i 39a § 6 punkten i landskapslagen i övrigt ändå för vag och ospecificerad. Därför och med tanke på 10 § 1 mom. i grundlagen och grundlagsutskottets praxis gällande skyddet för privatlivet och personuppgifter var en dylik bestämmelse problematisk.

I landskapslagens 39a § intas nu nya 6-9 punkter enligt vilka Skatteförvaltningen, Folkpensionsanstalten (FPA) och andra pensionsbolag, Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata samt Migrationsverket förutsätts tillhandahålla de i dessa punkter beskrivna uppgifterna till AMS. I 39a § anges inte några förutsättningar för AMS rätt att erhålla de beskrivna uppgifterna, men eftersom landskapslagen gäller studiestöd utgår Ålandsdelegationen från att ifrågavarande uppgifter ska vara nödvändiga för verkställande av studiestöd.

Ålandsdelegationen noterar att motsvarande myndigheter och inrättningar i 41a och 41 b § i rikets lag om studiestöd (FFS 65/1994, nedan rikslagen) åläggs att tillställa uppgifter till FPA. I lagrummen nämns inte alla de statliga myndigheter som i landskapslagen, men rikslagens 41 a § 1 punkt berättigar FPA att på begäran erhålla uppgifter av statliga och kommunala myndigheter samt andra offentligtgrättsliga samfund. Lagstiftningsbehörigheten gällande statsmyndigheternas organisation och verksamhet utgör riksbehörighet enligt självstyrelselagens 27 § 3 punkt. Bestämmelsen i landskapslagens

39a § kan till den del den gäller uppgifter från myndigheter och inrättningar som utgör riksbehörighet med stöd av 19 § 3 mom. i självstyrelselagen intas i landskapslagen.

Ålandsdelegationens utlåtande

Ålandsdelegationen finner att landskapslagen faller inom landskapets lagstiftningsbehörighet. Den felaktighet som Ålandsdelegationen och Högsta domstolen påpekat i utlåtandena över den av lagtinget 5.5.2023 antagna landskapslagen har nu åtgärdats.

Närvarande Ordföranden Holm-Johansson, ledamöterna Dahlén, Lampi, Leino-Sandberg och Siitari.

På Ålandsdelegationens vägnar:

Marine Holm-Johansson
ordförande

Rainer Åkerblom
sekreterare